

ÇEVİRİMİÇİ ANSİKLOPEDI İÇERİĞİNİN TÜKETİCİLERİ VE ÜRETİCİLERİ OLARAK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ

University Students as Consumers and Producers of Online Encyclopedia Content

Leman Pınar Tosun*
Funda Turhan**

Öz

Vikipedi, içeriği gönüllü kullanıcılar tarafından oluşturulan ücretsiz bir çevrimiçi ansiklopedidir. Türkiye’de Vikipedi’ye erişim 29 Nisan 2017’den beri engellenmiş olsa da, söz konusu tarihe kadar özellikle gençlerin çok sık faydalandıkları tanınmış bir bilgi kaynağı olmuştur. Bu çalışmada engellenmenin gerçekleştiği tarihten önceki dönemde 216 üniversite öğrencisine anket uygulanarak öğrencilerin Vikipedi kullanımlarına yönelik bilgi toplanmıştır. Bulgulara göre öğrencilerin çoğu Vikipedi’yle ilkökul yıllarında tanışmıştır ve şu anda onu en çok ev ödevleri için kullanmaktadır. Çoğu öğrenci onu nesnel, güncel, anlaşılır ve güvenilir bulmaktadır. Vikipedi’ye güvenmeyenler, en çok yazarlarının anonim olmasından ötürü güvenmediklerini söylemiştir. Öğrenciler, ev ödevlerinde Vikipedi kullanmalarına akademisyenlerin çoğunlukla olumsuz yaklaştığını bildirmiştir. Ayrıca, Vikipedi’ye içerik katkısı veren öğrenci sayısı çok azdır. Makalede bu bulgular ışığında, Vikipedi’nin bir eğitim aracı olarak kullanımı konusunda bir tartışma sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Vikipedi, çevrimiçi ansiklopedi, üniversite öğrencilerinin Vikipedi kullanımı.

Abstract

Wikipedia is a free online encyclopedia, created by voluntary users. Access to Wikipedia was blocked in 29 April 2017. Nevertheless, until this date, it was a well-known knowledge source from which mostly young people benefited. In this study, data were collected from 216 university students, about their Wikipedia use before the blocking. According to the results,

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye / pinart@uludag.edu.tr
Assoc. Prof. Dr., Uludağ University, Psychology Department, Bursa, Turkey

** Araş. Gör., Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye / fundagenc@uludag.edu.tr
Research Ass., Uludağ University, Psychology Department, Bursa, Turkey

Geliş Tarihi / Received: 26.07.2017 - Kabul Tarihi / Accepted: 30.07.2017

most of the students met Wikipedia during their primary school years, and currently they use it mostly for doing their school assignments. Most students evaluated Wikipedia as objective, updated, and reliable. Among the students who reported that they do not trust Wikipedia, the most frequent reason given for the mistrust was that Wikipedia being a source written by anonymous authors. Students reported that academicians mostly had negative attitude towards their Wikipedia use in homework. Also, the number of students who actively contributes to Wikipedia is very few. In this paper, in the light of all these findings, a discussion about using Wikipedia as an educational tool was presented.

Keywords: Wikipedia, online encyclopedia, Wikipedia use of university students.

Giriş

Vikipedi, 2001'den bu yana İnternet kullanıcılarının popüler kültürden tarihe, bilime, siyasete ve sağlığa kadar pek çok alanda bilgiye ulaşabilecekleri, pek çok farklı dilde yayımlanan çevrimiçi bir ansiklopedidir. Ansiklopedi maddeleri, gönüllüler tarafından oluşturulur, geliştirilir, güncellenir ve düzeltilir. İçerikleri oluşturanlar da kullananlar da sıradan İnternet kullanıcılarıdır, Vikipedi'yi ziyaret eden her okuyucu maddelere müdahale etme –silme, değiştirme, yeni madde oluşturma... vb.-olanağına sahiptir. Bu, bir yandan Vikipedi'yi basılı ansiklopedilerden ayıran bir üstünlüğüdür –örneğin bilgilerin çok çabuk güncellenmesini mümkün kılar- bir yandan da oradaki bilgilerin güvenilirliğine gölge düşürebilecek bir yönüdür –örneğin kişilerin isteyerek ya da istemeden yanlış bilgi yaymasına sebep olabilir. Dünyanın pek çok yerinde Y Kuşağı, ilköğretim yıllarından beri Vikipedi'yi tanımakta ve hem kişisel merakları için hem de ev ödevleri için kullanmaktadır. Gençlerin çeşitli dijital kaynaklardan ve bu arada Vikipedi'den bir bilgi kaynağı olarak sağlıklı bir biçimde yararlanıp yaralanmadıkları, bu kaynakların olumlu ve olumsuz yönlerinin ne ölçüde bilincinde oldukları tartışma konusudur. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin Vikipedi kullanımı hakkında onlarla görüşmeler yaparak, Vikipedi'nin eğitimdeki rolü hakkındaki tartışmaların sürdürülmesine öğrencilerin görüşlerine dair veriler üzerinden katkı sağlanmak istenmiştir. Bu makalede öncelikle wiki teknolojisi ve bu teknolojiyle üretilen en ünlü proje olan Vikipedi tanıtılacak, ardından bir bilgi kaynağı olarak Vikipedi'ye duyulan güveni etkileyen unsurlar hakkında, Vikipedi'nin eğitimde öğrenciler tarafından kullanımına yönelik öğrencilerin ve akademisyenlerin görüşleri hakkında çeşitli ülkelerde yapılmış olan önceki araştırmaların sonuçları hakkında bilgi verilecektir. Son olarak 2016-17 senesinin güz aylarında –yani Türkiye'de Vikipedi'ye erişimin engellendiği 29 Nisan 2017 öncesinde- Türkiye'deki üniversite öğrencilerinden Vikipedi kullanımı hakkında toplanmış verilerin analizi sunulacaktır.

Wiki teknolojileri ve Vikipedi

Wiki, web tabanlı bir teknolojinin adıdır. Bu teknoloji, web sitesinin ziyaretçilerinin basitçe -ekranda "değiştir" butonuna basarak suretiyle site üzerinde değişiklikler yapabilmesine imkân verir (Cunningham, 2005). "Kaydet" butonuna basılması suretiyle de bu değişiklikler anında sitenin tüm ziyaretçileri tarafından görülebilir hale gelir. Wiki teknolojisi sayesinde birbirinden coğrafi olarak uzakta bulunsalar bile pek çok anonim yazar bir metin üzerinde ortaklaşa çalışabilir ve web sitesinde yayımlayabilirler. Wiki teknolojisi Ward Cunningham'lı bir bilgisayar programcısı tarafından 1995'te geliştirilmiş olsa da, bu teknolojinin genel İnternet kullanıcıları tarafından tanınır olması Vikipedi adlı İnternet ansiklopedisinin 2001'de ortaya çıkıp yaygın biçimde kullanılmaya başlaması ile mümkün olmuştur. Başka web siteleri kimlikleri belli kişiler veya kurumlar tarafından sahiplenilirken Vikipedi, pek çok anonim kullanıcının ortak katkısı ile oluşturulduğundan belirli bir sahibi olmayan dev büyüklükte bir web sitesi olma özelliği taşır. 2001'den bu yana Vikipedi, dünyanın çeşitli ülkelerinde en çok ziyaret edilen web sitesi olmayı başarmıştır. Vikipedi'nin, dünya çapında bir imece ile ortaya çıkarılan ilk ve en büyük İnternet ansiklopedisi olduğunu söyleyebiliriz. Temmuz 2017 itibarıyla ABD'de, Hindistan'da ve Almanya'da en çok ziyaret edilen 7. web sitesidir (Alexa İnternet Inc.).

Günümüzde, Vikipedi'nin İngilizce sürümü, içerdiği bilgilerin hatasızlığı ve noksansızlığı açısından en ciddi geleneksel ansiklopedilerle -örneğin 250 yıldır dünya çapında bir tanınırlığı olan Ana Britannica ile- kıyaslanır hale gelmiştir (Giles, 2005). Öte yandan Vikipedi'nin, sadece İngilizce değil, 296 farklı dil sürümü vardır ve 285'i aktif durumdadır (1 Temmuz 2017 itibarıyla). Bu farklı dil sürümleri, bir dildeki Vikipedi'nin başka bir dile çevrilmesiyle değil, her bir dili konuşanların kendi dillerinde yeni bir Vikipedi yaratmaları ile oluşmaktadır. Türkçe Vikipedi ise Mart 2003 yılında yayına başlamıştır ve içerdiği madde sayısı açısından dünyanın 30. büyük Vikipedisidir (Turkish Wikipedia, 2017).

Vikipedi kendini "özgür ansiklopedi" olarak tanımlar. Bu tanımlamadan Vikipedi'nin insanlara sunulmuş bir ürün olduğu anlaşılabilir da aslında Vikipedi ortaya çıkan bir ürün olduğu kadar, o ürünün oluşumunu sağlayan sosyal mekanizmanın da adıdır (Jenkins, 2007). Yalnızca ansiklopedi maddelerinin oluşturulup sunulduğu bir bilgi platformu değildir, aynı zamanda kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurabildikleri, tartışıp uzlaşabildikleri sosyal bir platformdur. Vikipedi'deki madde içeriklerini herkes her zaman değiştirebilir, ancak bu işi hobi haline getirip düzenli olarak yapan gönüllüler

ve bu gönüllülerin oluşturduğu topluluklar da vardır. Bu kişiler, Wikipedist olarak anılırlar. Wikipedi maddeleri belirli kurallar dâhilinde üretilir. Örneğin, Wikipedi’de nasıl bir dil kullanmalı, ne tür kaynaklara atıf verilmeli, nasıl atıfta bulunulmalı... gibi konularda kurallar vardır. Bu kuralları oluşturan, uygulayan ve değiştirenler Wikipedistlerdir. Tüm bu kararların alınması ve uygulamaların yürütülmesi için gerekli iletişim, Wikipedi sitesi içindeki tartışma alanları kullanılarak yapılır.

Wikipedi’nin işleyişi hakkında sunduğumuz tüm bu bilgiler, çeşitli konularda bilgi kaynağı olarak Wikipedi’yi kullananların Wikipedi’den edindikleri bilgiye ne kadar güvenebilecekleri konusunda sağlıklı bir karar verebilmeleri için biliyor olmaları gerekenlerdir. Üniversite öğrencilerinin bu bilgilere ne ölçüde sahip olduklarına ve akademik çalışmalarında Wikipedi’den sağlıklı biçimde yararlanıp yararlanamadıklarına dair başta ABD olmak üzere çeşitli ülkelerde yapılmış çalışmalar mevcuttur.

Wikipedi ve ev ödevleri

İnternet kullanımının ABD halkı üzerindeki etkilerini izlemek üzere her yıl araştırmalar düzenleyen “Pew Internet & American Life Project” adlı kuruluş, 2007’de ABD’deki İnternet kullanıcılarının %36’sının Wikipedi kullandığını, bu oranın lise mezunları ve üniversite öğrencileri arasında daha yüksek olduğunu rapor etmiştir (Raine ve Tancer, 2007). Bu da, kişilerin Wikipedi kullanma alışkanlığını öğrencilikleri sırasında kazandıklarını, Wikipedi’nin ev ödevi yaparken faydalandıkları bir kaynak olabileceğini akla getirmektedir. ABD’de öğrencilerin ev ödevlerinde Wikipedi’den ne ölçüde ve ne şekilde faydalandıklarının araştırmak üzere bazı anket çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan birinde, 134 üniversite öğrencisine anket uygulanarak Wikipedi’yi nasıl ve neden kullandıkları, ona ne kadar güvendikleri sorulmuştur (Lim,2009). Katılımcıların çoğu, Wikipedi’yi akademik amaçlarla değil, kişisel merakları doğrultusunda kullandığını belirtmiştir. Yine de katılımcıların 1/3’i ev ödevlerini yaparken Wikipedi’den faydalandıklarını kabul etmiştir. Katılımcılar Wikipedi’yi bir tüketici olarak (orada sunulan bilgilerden faydalanmak üzere) sıklıkla kullanırken, ender olarak Wikipedi’ye bilgi girmek ya da bilgileri düzeltmek için, ya da diğer Wikipedistlerle sosyalleşmek için kullanmaktadırlar. Öğrenciler, Wikipedi’deki bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini orta düzey olarak değerlendirmiştir. Wikipedi’yi en iyi bilgileri değil, yeteri derecede iyi bilgiyi edinmek için kullandıklarını bildirmişlerdir.

Bir başka araştırma, 2008-2010 yıllarında ABD’deki 6 farklı üniversite kampüsünde gerçekleştirilmiştir (Head ve Eisenberg, 2010). Bu araştırma

kapsamında, dersleri için Vikipedi kullanmaları hakkında öğrencilerle önce odak grubu çalışmaları yapılmış, ardından 2000'den fazla öğrenciye anket uygulanmıştır. Sonuçlara göre, öğrencilerin çoğunluğu (%52) derslerinde faydalanmak için sıklıkla Vikipedi'ye başvurmaktadır. Mimarlık ve fen bilimleri öğrencilerinin Vikipedi'yi dersleri için kullanma düzeyleri sosyal bilimler öğrencilerine kıyasla daha yüksektir. Ayrıca, dersler için Vikipedi kullanımı, iki yıllık programların öğrencileri arasında 4 yıllık lisans öğrencilerinininkine kıyasla daha fazladır. Öğrenciler Vikipedi'yi daha çok ödevlerin başlangıç aşamasında, çeşitli terimlerin anlamlarını öğrenmek için, kullanışlı bir arayüze sahip olduğu için, kolay anlaşılır olduğu için, bir konu hakkında başka kaynaklarda araştırma yapmadan önce hangi anahtar sözcüklere arama yapabileceğine karar vermek için kullanmaktadır. Vikipedi'nin diğer kaynaklardan daha güvenilir olduğunu düşünenler çok azdır (%17). Bu bilgilerden anlaşılan, öğrencilere Vikipedi'yi çok güvenilir olduğundan değil, bir araştırmanın başlangıcında yaşadıkları bazı güçlükleri aşabilmek için kullanmaktadır. Ayrıca öğrenciler genellikle Vikipedi'den faydalandıklarını öğretim elemanlarına söylemediklerini ve Vikipedi'ye referans vermediklerini söylemiştir. Öğrenciler Vikipedi'nin akademik bir bilgi kaynağı olarak sınırlılıklarının farkında gözükmemektedir.

Bir başka çalışmada, ABD'deki bir üniversitede 1. sınıfı okumakta olan 918 öğrenciden Vikipedi kullanımları hakkında bilgi toplanmıştır (Schweitzer, 2008). Bu çalışmada öğrencilerin yarıdan fazlası kişisel merak konuları hakkındaki araştırmaları için Vikipedi'den faydalandıklarını bildirmişlerdir. Yine yaklaşık aynı oranda öğrenci ortaöğretim yıllarındayken hazırladıkları ödevlerde Vikipedi'den faydalandığını bildirmiştir. Üniversitedeki ödevleri için Vikipedi'yi kullandıklarını söyleyenlerin oranı ise sadece %9 iken üniversitedeki ödevinde Vikipedi'ye atıf verdiğini söyleyenlerin oranı daha da düşüktür (%3). Aynı çalışmada erkeklerin Vikipedi'yi kız öğrencilerden daha fazla kullandığı tespit edilmiştir. İlginç bir başka sonuç ise, üniversiteye giriş sınavından aldığı puan yüksek olan öğrencilerin Vikipedi'yi kullanma sıklığının daha yüksek olmasıdır.

Eijkman (2010), öğrencilerin Vikipedi'yi ev ödevlerinde kaynak olarak kullanımını akademisyenlerin nasıl algıladığını ve hangi faktörlerin onların bu algılarını şekillendirdiğini incelemiştir. Bu amaçla Avustralya'dan dört, Kanada, Güney Afrika ve İngiltere'den birer üniversitenin öğretim üyelerinden niteliksel ve niceliksel veri toplanmıştır. Sonuçlara göre akademisyenlerin %12'si öğrencilere ödevlerinde Vikipedi kullanmayı yasaklamakta, %14'ü yasaklamasa bile öğrencileri ödevlerinde Vikipedi'yi kullanmaktan caydırmaya

çalışmaktadır. %71'i ise onlara Vikipedi'yi kullanırken dikkatli olmalarını söylemiştir ve %3'lük bir kısım ise ödevlerde Vikipedi kullanımına tepki vermemiştir. Vikipedi kullanımıyla ilgili kaygılarının ne olduğu sorulduğunda ise, çoğunlukla oradan elde edilecek bilgilerin yanlış bilgi, yanlış bilgi ve eksik bilgi olacağına dair kaygılarını dile getirmişlerdir. Ayrıca sosyal bilimler alanlarındaki öğretim üyelerinin Vikipedi'ye yaklaşımlarının genellikle fen bilimleri alanlarındakilerden daha olumsuz olduğu görülmüştür.

İngiltere'deki bir üniversitede 133 akademisyen ve 1222 öğrenci ile Vikipedi'nin kaynak olarak kullanımına dair 2012 yılında yapılan bir çalışmada şu bilgiler ortaya konmuştur: Hem akademisyenler hem de öğrencilerin %75'i Vikipedi'yi çeşitli amaçlarla kullanmaktadır; öğrenciler ev ödevlerinin daha çok başlangıç aşamasında Vikipedi'den faydalanmaktadır; akademisyenlerin %70'i öğrencilere Vikipedi hakkında arka plan bilgisi sunmaktadır. Bu çalışma ile, Vikipedi'nin gayri resmi olarak üniversitedeki eğitimin bir parçası haline geldiği, her ne kadar ev ödevlerinde Vikipedi'den faydalanılmasının iyi mi kötü mü olduğu konusunda öğretim üyelerinin farklı görüşleri olsa da, genellikle Vikipedi'ye çok olumsuz yaklaşımadıkları ve henüz azınlıkta da olsalar bir grup öğretim üyesinin Vikipedi'yi ve wiki teknolojilerini birer öğretim aracı olarak derslerine kattıkları görülmüştür (Knight ve Pryke, 2012).

Ülkemizde, Dokuz Eylül Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören 2000'in üzerinde öğrenciden veri toplanarak yapılmış bir anket çalışmasında, bilgi okuryazarlığına ilişkin öz yeterlik algısının Vikipedi kullanımıyla ilişkisine bakılmıştır (Baran ve Ata, 2014). Bilgi okuryazarlığı öz yeterlilik algısı ile kast edilen, öğrencilerin gereksinim duydukları bilgileri tanımlama/açıklama, ödev yaparken birçok kaynağı bir arada kullanma gibi konularda kendilerine ne kadar güvendikleridir. Baran ve Ata (2014), bu çalışmalarında öğrencilerden genel olarak bilgi okuryazarlığındaki yeterliliklerine dair bir öz değerlendirme yapmalarını ve ayrıca spesifik olarak Vikipedi kullanma becerilerini temel, orta veya ileri düzey olarak tanımlamalarını istemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, bilgi okuryazarlığında kendini en yeterli hissedenler, Vikipedi kullanma becerilerini ileri düzey olarak tanımlayan kadın öğrencilerdir. Bilgi okuryazarlığında kendini en yetersiz hissedenler ise Vikipedi kullanma becerisi temel düzeyde olan, yabancı dili zayıf olan ve 1. sınıfa devam eden öğrencilerdir. Bu çalışmayla bilgi okuryazarlığına ilişkin genel yeterlik algısı ile Vikipedi kullanma becerisi arasındaki ilişkiye dikkat çeken araştırmacılar, üniversite içerisinde bilgi erişimine yönelik kurs ve seminerlere ek olarak, Vikipedi kullanım becerisini artırıcı eğitimlerin sunulmasını da önermişlerdir.

Gençlerin Vikipedi'ye güveni

Günümüzün genç insanları –daha spesifik olarak, “Y Kuşağı” olarak adlandırılan 1980 sonrasında dünyaya gelmiş olanlar– orta ve ileri yaşlılardan farklı olarak dijital yaşamın çok yaygınlaştığı bir dünyada doğdular. Dijital ortamın interaktif doğası, kullanıcıların hem bilgiye çok kolay ulaşmasını, hem de ulaştıkları bilgiyi yorumlayıp, değiştirip, farklı bağlamlara oturtup yeniden sunmasını çok kolaylaştırmış durumdadır. Bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştığı bir dünyada büyüyen gençler bilginin nasıl toplanacağı, işleneceği ve paylaşılacağı hakkında önceki kuşaklarınkinden farklı düşünce ve beklentilere sahiptirler. Günümüz gençleri, ihtiyaç duydukları çeşitli bilgileri dijital ortamdaki kaynaklardan edinmeye de, edindikleri bilgileri doğru kabul etmeye de, o bilgileri diledikleri biçimde işleyerek yeniden dijital ortamda başkalarıyla paylaşmaya da çok yatkındır. Sosyal psikoloji literatüründeki pek çok çalışma, bir bilgi kaynağının inanılabilirliğinin o bilginin doğruluğuna duyulan güveni etkileyen çok önemli bir unsur olduğuna dikkat çekmektedir (Hovland ve Weiss, 1951). Öte yandan pek çok araştırma bulgusu İnternet'ten aldıkları bilgilerin kaynağının güvenilir olup olmadığı konusunda gençlerin, ileri yaşlardaki kişilere kıyasla daha kaygısız olduklarını göstermektedir (Agosto,2002; Hirsh 1999; Palfrey ve Gasser, 2008). O halde gençler, Vikipedi'deki bilgileri de, o bilgilerin nereden geldiğini bilmeden merak etmeksizin kullanıyor ve doğruluklarına güveniyor olabilirler mi?

Vikipedi'deki bilgilere duyulan güvendedeki nesil farklılığının incelendiği bir araştırmada ABD'deki 11-18 yaş arasındaki 2000'den fazla çocuk ile 4000'e yakın yetişkine anket uygulanarak Vikipedi'deki bilgilere ne kadar güvendikleri sorulmuş ve güven düzeyleri birbirine yakın bulunmuştur. Aynı araştırmada bu anketin yanı sıra yapılan yarı-deneysel desenli bir çalışma ile, çocukların ve yetişkinlerin Vikipedi'ye mi yoksa Ana Britannica'ya mı daha çok güvendikleri test edilmiştir. Bu ilginç çalışmanın sonuçları, çocukların dijital kaynaklara yetişkinlerden daha çok güvenme eğiliminde oldukları yönündeki genel kabulü desteklememiştir. Söz konusu çalışmada Ana Britannica ve Vikipedi'den alınan ansiklopedi maddeleri çocuk ve yetişkin katılımcılara okutturulmuş ancak bilginin hangi kaynaktan alındığı kimi katılımcılara doğru, kimisine yanlış söylenmiştir. Ardından, okudukları bilgileri ne kadar güvenilir buldukları sorulmuştur. Sonuçlara göre, katılımcıların güvenilirlik algısını etkileyen unsur, bilginin gerçekte hangi kaynaktan geldiği değil, hangi kaynaktan geldiğine dair kendilerine ne söylendiğidir. Çocuklar, bilgi Vikipedi'den alınmış olsa bile, eğer kendilerine bilginin Ana Britannica'dan alındığı bilgisi verilmişse, o bilgiyi yüksek düzeyde güvenilir bulmuşlardır. Oysa yetişkinlerin güvenilirlik değerlendirmesi, kendilerine

bilginin hangi kaynaktan geldiğine dair ne söylendiğinden çocuklardaki kadar etkilenmemiştir. Bu sonuç, çocuklar arasında Vikipedi'nin geleneksel kaynaklardan daha az güvenilir olduğun algısının var olduğunu ve sunulan kaynağın güvenilirliğine dair ipuçlarını metnin içeriğinde aramadıklarına işaret etmektedir.

Literatürde, dijital ortamda sunulan bilgiye güveni etkileyebilecek belli başlı unsurların şunlar olduğu belirtilmiştir (Huang, Shi, Chen ve Chow, 2010):

- **Doğruluk:** Bilginin hata içermemesini ve bilginin güncel olmasını ifade eder.
- **Süreçlilik:** Bilginin sık sık değişime uğramaması, tek bir bilginin farklı zamanlarda geçerli olmasını ifade eder. Basılı kaynaklardan farklı olarak, Vikipedi'deki içeriğin her an değişmesi mümkündür. Vikipedi kullanıcıları Vikipedi'yi farklı zamanlarda ziyaretlerinde farklı içeriklerle karşılaşabilirler. Vikipedi kullanıcıları, Vikipedi sayfalarındaki “geçmiş gör” sekmesine tıklayarak maddenin zaman içinde geçirdiği değişiklikleri takip edebilirler. Her ne kadar bilginin süreçliliği güven artırıcı bir özellik olsa da, Vikipedi'de bilginin sabit oluşu değil de sık güncellenmesi ona duyulan güveni artırıyor olabilir. Vikipedi maddelerinin çok sayıda kişi tarafından defalarca içeriğinin yenilendiğini görmenin, kullanıcıların o maddeye duydukları güveni yükselttiğine dair deneysel bir araştırma bulgusu mevcuttur (Kittur, Suh ve Chi, 2008).
- **Nesnellik:** Bilgiyi sunanın niyeti ile ilişkili bir kavramdır. Bilgiyi tarafsızca sunmak, bilginin sunulduğu kişinin fikirlerini belirli bir yöne çekebilmek için onu kandırmamak, bazı bilgileri abartarak bazılarını hafifleterek sunmamak nesnellüğün gereklilikleridir.
- **Geçerlilik:** Bilginin etik açıdan uygun bir yöntemle toplanmış olmasını ve doğrulanabilir bilgi sunmayı, birincil bilgi kaynağına gerektiği şekilde atfı vermeyi içerir.

Huang ve arkadaşları (2010) üniversite öğrencilerinin Vikipedi'ye duydukları güvenle ilgili veri toplayarak öğrencilerin Vikipedi kullanma niyetleri üzerinde güvenin yukarıda sıralanan dört unsurdan hangilerinin belirleyici olduğunu incelemiştir. Çalışma bulguları unsurlardan üçünün –doğruluk, süreçlilik ve geçerlilik– belirleyici olduğunu göstermiştir.

Görüldüğü üzere, batılı ülkelerde Vikipedi kullanımı popülerleştikçe sosyal bilimciler ve eğitim bilimciler tarafından bu konuyu çeşitli yönleriyle incelemek amacıyla pek çok araştırma yapılmıştır. Vikipedi'nin Türkçe versiyonu da, yayına girdiği 2003 yılından bu yana Türkiye'de oldukça popüler olmuştur ancak Türk kullanıcılarından Vikipedi kullanımları hakkında bilgi toplanan araştırmalar sınırlı sayıdadır. Dünyanın pek çok başka ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de 2000li yılların başında ilköğretime başlamış olan öğrenciler, üniversite yıllarına kadar ellerinin altında kendilerinden öncekilerin sahip olmadığı bir dijital ansiklopedi kaynağına sahip olarak ve ev ödevlerinde ondan faydalanmaya alışarak günümüze gelmişlerdir. Bu kaynağı kullanmaya yönelik tutumları ve onun nasıl kullandıkları, Vikipedi'nin ne derece bilinçli bir kullanıcısı oldukları, Vikipedi'deki bilgileri tüketmenin yanı sıra üretici konumuna geçip Vikipedi maddeleri oluşturmaya ya da var olan maddeleri geliştirmeye ve güncellemeye yönelik ilgilerinin ne düzeyde olduğu araştırılmamış bir konudur. Bu çalışmada, Türkçe Vikipedi'nin kullanıcısı olan üniversite öğrencilerinden toplanan veriler üzerinden bu sorulara yanıt aranacaktır.

Yöntem

Katılımcılar

Bu çalışmada, yaşları 18-30 arasında değişen (ortalama 21.06, ss=1.96) 216 lisans öğrencisinden veri toplandı. Katılımcıların çok çeşitli bölümlerden olmasına, sınıflara ve cinsiyete göre dağılımın dengeli olmasına özen gösterildi. Verileri 2016-17 Güz döneminde Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümünde öğrenim gören öğrenciler, araştırma yöntemleri dersinin bir ödevi kapsamında topladılar. Verilerin çoğu yüz yüze görüşme yoluyla, çok az bir kısmı video-konferans sistemiyle yürütülen görüşmeler yoluyla elde edildi. Katılımcıların çoğu Uludağ Üniversitesi öğrencileri (158 kişi), diğerleri ise Türkiye'nin farklı illerindeki çeşitli üniversitelerin öğrencileridir (Celal Bayar, Cumhuriyet, Çukurova, Dumlupınar, Fırat, Kastamonu, Kocaeli, Marmara, Sakarya, Yıldız Teknik, Yüzüncü Yıl üniversiteleri). Katılımcıların fakültelere, sınıflara ve cinsiyetlere göre dağılımı daha detaylı olarak Tablo 1'de gösterilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin Vikipedi kullanımına dair yarı-yapılandırılmış bir görüşme rehberi hazırlandı. Bu rehberde sorular beş başlık altında toplandı. Her biri aşağıda tanıtılmıştır.

Vikipedi kullanım sıklığı ve kullanma davranışları. Bu başlık altında öğrencilere Vikipedi'yi ne zamandan beri, ne sıklıkta ve hangi amaçla kullandıkları, en son ne zaman ve hangi konuda bilgi edinmek için Vikipedi'ye başvurdukları, Vikipedi'ye erişimi nasıl sağladıkları soruldu.

Tablo 1. Katılımcıların sınıf, cinsiyet ve öğrenim gördükleri fakültelere göre dağılımı

		Fr	%			Fr	%
Sınıf	1. sınıf	54	25.12	Fakülteler	Fen bilimleri	7	3.24
	2. sınıf	57	26.51		Sosyal bilimler	55	25.46
	3. sınıf	51	23.72		Eğitim	37	17.13
	4. sınıf	53	24.65		Mühendislik	45	20.83
	Toplam	215	100.00		Tıp	11	5.09
					Veterinerlik	12	5.56
					Hukuk, İktisadi, İdari	33	15.28
					Sağlık	7	3.24
Cinsiyet	Kadın	108	50.00		Mimarlık	4	1.85
	Erkek	108	50.00		Diğer	5	2.31
	Toplam	216	100.00		Toplam	216	100.00

Vikipedi'den elde edilen bilgilerin niteliğine dair görüşler. Bu başlık altında öğrencilere Vikipedi'den elde ettiği bilgileri yeterince ayrıntılı, anlaşılır, nesnel ve tarafsız bulup bulmadıkları, bir Vikipedi maddesini her ziyaret ettiklerinde aynı bilgilere ulaşabiliyor ulaşıyorlarmı, eğer farklı bilgilere ulaşıyorsa bu farklılığın olumlu yönde mi (güncelleme, ayrıntılandırma gibi) yoksa olumsuz yönde mi (daha önceki bilgilerle çelişen, “önceki mi doğruydum, şimdiki mi?” diye düşündürten bilgiler) olduğu ayrı ayrı soruldu.

Vikipedi'den elde edilen bilgilerin güvenilirliğine dair görüşler. Bu bölümde üç soru yöneltilmiştir: 1) Vikipedi'den öğrendiğiniz bilgilerin doğru olduğuna güveniyor musunuz? Neden? 2) Bir Vikipedi maddesi sizce ne gibi özellikleri olduğunda güvenilir olur? Nasıl olduğunda güvenilir olmaz? 3) Vikipedi'de öğrendiğiniz bilgilerin doğru olup olmadığını kontrol eder misiniz? Nasıl?

Vikipedi'nin nasıl işlediği bilgisi ve Vikipedi yazarı olmaya yönelik tutum. Bu bölümde öğrencilerin Vikipedi maddelerini kimin yazdığını bilip bilmedikleri, kendilerinin Vikipedi maddesi oluşturma ya da maddeleri

düzeltilme/değiştirme olanakları olduğundan haberdar olup olmadıkları, Vikipedi maddesi yazıp yazmadıkları ve yazmak isterlerse bunun için ne yapmaları gerektiğini bilip bilmedikleri, Vikipedi maddesi yazmak isteyip istemeyecekleri ve bunun nedenleri, Vikipedi maddelerinin geçmişini görme (Bir Vikipedi maddesinin ilk ne zaman oluşturulduğunu, sonradan farklı tarihlerde üzerinde ne gibi değişiklikler yapıldığını görme) olanağının farkında olup olmadıkları ve bu olanağı kullanıp kullanmadıkları, Vikipedi maddelerinin hangi kurallara göre yazılacağına ve düzeltileceğine dair kuralların neler olduğunu bilip bilmedikleri, bilmeseler bile ne gibi kurallar olabileceğine dair tahminleri soruldu.

Vikipedi'nin ev ödevlerinde kullanımı. Öğrencilere Vikipedi'den ev ödevlerini yaparken faydalanıp faydalanmadıkları, eğer faydalanıyorlarsa ödevin hangi aşamasında faydalandıkları, faydalanmıyorlarsa nedeni sorulmuştur. Ayrıca ev ödevlerinde Vikipedi kullanmalarına öğretim üyelerinin yaklaşımının ne olduğu ve eğer öğretim üyelerinin yaklaşımı olumsuz ise bunun nedeni olarak ne söyledikleri soruldu.

Demografik bilgiler. Öğrencilerden yaş, cinsiyet, öğrencisi oldukları üniversite, bölüm ve kaçınıcı sınıfta oldukları bilgileri alındı.

İşlem

Görüşmeleri yapacak öğrencilere görüşme rehberi tanıtıldı ve görüşme yöntemleri hakkında eğitim verildi. Öğrenciler, gönüllü katılımcılarla yaklaşık 20 dakika süren görüşmeler yaparak verileri topladılar ve görüşmeleri kağıda dökerek çalışmanın yazarlarına teslim ettiler. Veri toplama işlemi 2016 yılının Kasım ve Aralık aylarında yapıldı. Açık uçlu soruların kodlanması yazarlar tarafından yapıldı.

Bulgular

Vikipedi kullanım sıklığı ve kullanma davranışlarına dair bulgular

Bulgular, öğrencilerin büyük çoğunluğunun ilkökul yılarında bu yana Vikipedi'nin Türkçe sürümünü kullandığını ortaya koymaktadır. Yarıya yakın katılımcı son birkaç gün içinde Vikipedi'yi kullandığını ifade etmiştir. Ne sıklıkta Vikipedi kullandıkları sorusuna en sık verilen yanıttan anlaşıldığı kadarıyla, Türkçe Vikipedi kullanım sıklığı açısından öğrenciler ikiye ayrılmaktadır: Vikipedi'yi düzenli olarak –her günden ayda birkaç defaya uzanan bir skalada– kullananlar ve onu ancak ihtiyaç duydukça, okulda ödev verildikçe, denk geldikçe, nadiren kullananlar. Vikipedi'ye en yaygın erişim, Google arama motoru üzerinden sağlanmaktadır. Yani öğrenciler spesifik

olarak Vikipedi sitesinde değil, Google arama motorunda arama yapıyor olmakla beraber, karşılına ilk çıkan sonuç Vikipedi maddesi olduğundan Vikipedi'ye girmektedirler. Bazı öğrenciler özel olarak Vikipedi'de aramak yapmak istediğinde bile aramayı yine Google'da yapıp anahtar sözcük olarak aradığı ifadenin yanına bir de Vikipedi yazmaktadır. Bulgular, Tablo 2'de daha detaylı sunulmuştur.

Tablo 2. Vikipedi kullanım sıklığı ve kullanma davranışlarına dair bulgular

	Fr	%		Fr	%
Ne zamandır kullanıyorsunuz?			En son ne zaman kullandınız?		
-İlkokul	103	49.52	-Son birkaç gün içinde	54	41.54
-Lise	69	33.17	-Bu hafta	21	16.15
-Üniversite	20	9.62	-Bu ay	20	15.38
-Diğer	16	7.69	-Son birkaç ay içinde	11	8.46
TOPLAM	208	100	-Hatırlamıyorum	24	18.46
			TOPLAM	130	100
Vikipedi'ye nasıl erişiyorsunuz?			Ne sıklıkta kullanıyorsunuz?		
-Google'a aradığım başlığı yazarak	159	77.56	-Her gün/çok sık	14	7.45
-Google'a aradığım başlık + Vikipedi yazarak	29	14.15	-Haftada birkaç kez	39	20.74
-Bazen sadece Google'a aradığım başlığı, bazen başlıkla beraber "Vikipedi" yazarak	4	1.95	-Haftada bir	19	10.11
-Cep telefonu uygulamasını indirdim	5	2.44	-Ayda birkaç kez	14	7.45
-Cep telefonu uygulaması + Google	3	1.46	-Nadiren/denk geldikçe	19	10.11
-Vikipedi'yi kısayol olarak kaydettim	12	5.58	-Ödevden ödeve	36	16.67
TOPLAM	205	100	-İhtiyaç duydukça	26	19.15
			-Diğer	9	4.79
			TOPLAM	188	100

Vikipedi maddelerinin niteliği hakkında öğrencilerin değerlendirmeleri
Vikipedi maddelerini ne ölçüde yeterli, ayrıntılı, anlaşılır, nesnel ve güvenilir olduğunu düşündükleri sorulduğunda öğrencilerin hemen hepsinin maddeler anlaşılır olarak, kabaca 2/3'sinin tamamen ya da kısmen yeterli, nesnel, ayrıntılı ve güvenilir olarak değerlendirdikleri görülmüştür (bakınız Tablo 3). Öte yandan, öğrencilerin çoğunluğu bir konuda Vikipedi'de ilgili madde arayıp bulamama deneyimi yaşadığını belirtmiştir. Öğrencilerin var olan Vikipedi

maddelerinin içeriğiyle ilgili değil, Vikipedi maddelerinin az sayıda oluşu, ilgi duydukları her konuda madde bulunmayışı ile ilgili şikâyetleri olduğu anlaşılmaktadır. Önemli bir başka bulgu da, Vikipedi’de madde içeriklerinin güncellendiğinin farkında olmayan öğrenci sayısının çokluğudur. Öyle anlaşılıyor ki öğrencilerin bir bölümü Vikipedi içeriğini basılı ansiklopedilerde olduğu gibi statik zannetmektedir. Vikipedi’de bazı maddeler diğerlerine göre sık güncellenmeye daha elverişli olduğundan (örneğin hayatta olan kişilerin biyografileri, atletizm rekorları..vb.) öğrencilerin Vikipedi’nin sürekli güncellenen bir ansiklopedi olduğunu farkında olup olmamaları, ne tür maddeleri ziyaret ettikleri ile ilgili olabilir.

Tablo 3. Vikipedi maddelerinin niteliği hakkında öğrencilerin değerlendirmeleri

	Evet		Kısmen		Hayır		TOPLAM	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%	Fr	%
Vikipedi maddelerini buluyor musunuz?								
Yeterli	89	62.68	40	20.83	63	32.81	192	100
Anlaşılır	171	83.01	29	14.08	6	2.91	206	100
Ayrıntılı	50	31.65	48	30.38	60	37.97	158	100
Nesnel	122	59.51	35	17.07	48	23.41	205	100
Güvenilir	125	58.41	43	20.09	46	21.50	214	100
Bilgi edinmek istediğiniz bir konuyu Vikipedi’de arayıp hakkında madde bulamadığınız oluyor mu?								
	136	66.02	16	7.77	61	10.19	206	100

Vikipedi’yi güvenilir bir kaynak olarak değerlendiren öğrencilerin bir kısmı, onu neden güvenilir buldukları sorusunu da yanıtlamıştır. En sık verdikleri cevaplar, öğrencilerin bir bilgi kaynağının güvenilirliğini sorgulamada izledikleri yollar hakkında ilginç bilgiler sunmaktadır. “Diğer ansiklopedilerle aynı bilgileri içermesi”, “diğer ansiklopedilerden daha prestijli olması” ve “hislerinin güvenilir olduğunu söylemesi” en çok verilen cevaplardır.

Vikipedi’nin güvenilir bir kaynak olmadığını düşünen öğrencilerden de bazıları bu değerlendirmelerinin sebeplerini açıklamıştır. Buna göre Vikipedi’ye güvenmemenin başlıca sebebi, herkesin yazabiliyor oluşu, yazarların kimler olduğunun bilinmeyiştir.

Öğrencilere genel olarak Vikipedi’yi güvenilir bulup bulmadıklarının yanı sıra, herhangi bir Vikipedi maddesini ziyaret ettiklerinde oradaki bilgilerin

doğruluğunu denetleyip denetlemedikleri ve hangi koşulda bilgilerin doğru olduğuna güvendikleri sorulmuştur. Çoğunluk, Vikipedi maddelerinin doğruluğunu başka kaynaklardan denetlediğini söylemiştir. Bir Vikipedi maddesindeki bilgilere güvenebilmek için en çok öne sürülen kriter, kaynakça verilmiş olmasıdır. Onu madde içeriğinde kesin, net, tartışmaya açık olmayan bilgiler sunması izlemiştir (Bakınız Tablo 4).

Tablo 4. Vikipedi maddelerinin güvenilirliğine dair öğrenci görüşleri

	Fr	%		Fr	%
Vikipedi maddelerini güvenilir buluyorsanız, neden?			Vikipedi maddelerini güvenilir bulmuyorsanız, neden?		
Bilgilerin kaynakları belli ve iyi nitelikte kaynaklar.	13	13.13	Herkes yazabiliyor, yazarları bilinmiyor.	35	70
Tarafsız	12	12.12	Bilgileri hangi kaynaklardan aldıkları belli değil, kaynaklar bölümü yok.	4	8
Diğer ansiklopedilere göre daha prestijli.	19	19.19	Çelişkili-yanlış bilgiler var.	8	16
Diğer ansiklopedilerle aynı bilgiler var.	22	22.22	Çünkü uzun süre güncellenmiyor.	3	6
Hislerim güvenilir olduğunu söylüyor.	22	22.22	TOPLAM	50	100
Konusunda yetkin kişilerce oluşturuluyor ve güncelleniyor.	10	10.10			
Net ve genel bilgiler veriyor.	1	1.01			
TOPLAM	99	100			
Vikipedi maddelerinin içeriğinde zaman zaman güncellemeler yapıldığının farkında mısınız?			Vikipedi'den bir bilgi elde ettiğinizde, onun doğruluğunu başka kaynaklardan denetliyor musunuz?		
Evet	68	32.85	Evet	132	64.08
Hayır	68	32.85	Kısmen	8	3.88
Tekrar bakmadım/dikkat etmedim	54	26.09	Hayır	66	32.03
Bilmiyorum	17	8.21	TOPLAM	206	100
TOPLAM	207	100			
Bir Vikipedi maddesinde verilen bilgilere hangi koşullarda güvenirsiniz?					
Kaynakça verilmişse	60	41.67	Yazarı profesyonel ise	14	9.72
Çelişkili bilgiler içermiyorsa	18	1.25	Maddelerin içeriği değişmiyorsa	3	2.08
Kesin, net, tartışmaya açık olmayan bilgiler sunulmuşsa	43	29.86	Diğer	6	4.17
			TOPLAM	144	100

Vikipedi'nin nasıl işlediği bilgisi ve Vikipedi yazarı olmaya yönelik tutum Katılımcıların yarısından fazlası Vikipedi maddelerinin gönüllüler tarafından yazıldığını biliyor olsa da, %37'lik bir kısmı Vikipedi'yi profesyonellerin hazırladığını, %9'lık bir kısmı ise profesyonel ve gönüllülerin birlikte hazırladığını zannetmektedir. Vikipedi içeriklerinde düzeltme yapanların kim olduğu, çoğunluk tarafından bilinmemektedir. Gönüllü olan herkesin düzeltme yapabileceğini bilenler azınlıkta kalmıştır (%26).

Vikipedi'de bizzat kendisi madde içeriği oluşturma deneyimi yaşamış olan katılımcıların oranı yalnızca %7'dir. Vikipedi'ye bundan böyle madde yazarak katkıda bulunmayı isteyip istemedikleri sorulduğunda ise isteyeceğini ve istemeyeceğini söyleyenlerin oranı yarı yarıya olmuştur. Vikipedi'ye yazmak isteyenlerin çoğu neden bunu istediğine dair bir açıklama getirmezken, bir kısmı bilgilerini paylaşmak için, bir kısmı ise kendini ifade etmek için bunu istediğini söylemişlerdir. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlası hali hazırda Vikipedi maddelerinde eksiklik ve yanlışlıklar gördüklerini söylemiş ve bu maddeleri düzeltmek isteyeceklerini bildirmişlerdir. Katılımcıların büyük kısmının kendileriyle bu görüşme yapılarına kadar Vikipedi maddelerinin geçmişini (maddenin ilk hangi tarihte üretildiğini ve ne gibi değişiklikler geçirek bugünkü haline geldiğini) görme şansları olduğundan haberdar olmadıkları görülmüştür (Bakınız Tablo 5). Katılımcılara Vikipedi maddelerini yazarken hangi kurallara uyulması gerektiğini bilip bilmedikleri sorulduğunda hemen hepsi bilmediklerini, ama bazı kurallar doğrultusunda yazıldığını tahmin ettiklerini söylemişlerdir. Bu kuralların neler olabileceği sorulduğunda ise ağırlıklı olarak “kaynakça olmalı”, “yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmeli” ve “nesnel olmalı” cevapları verilmiştir.

Tablo 5. Vikipedi'nin nasıl işlediği konusunda öğrencilerin bilgileri

	Fr	%		Fr	%
Vikipedi'deki bilgileri kimler yazıyor?			Vikipedi maddelerinde kimler düzeltme yapıyor?		
Gönüllüler	122	56.48	Bilmiyorum.	86	41.35
Maaşlı elemanlar	58	27.62	Gönüllü olan herkes	56	26.92
İkisi de	19	9.05	Deneyimli/uzman kişiler	66	31.73
Bilmiyorum	13	6.19	TOPLAM	208	100.00
TOPLAM	210	100.00			
Vikipedi'de hiç yazdınız mı?			Vikipedi'de eksik-yanlış bilgi gördünüz mü?		
Evet	14	6.54	Evet	100	51.54
Hayır	200	93.46	Hayır	72	37.11
TOPLAM	214	100.00	Bilmiyorum/hatırlamıyorum	22	11.34
			TOPLAM	194	100.00
Vikipedi'de yazmak ister miydiniz, neden?			Vikipedi'de düzeltme yapmak ister miydiniz, neden?		
İsterdim (gerekçe belirtmedi)	18	9.33	İsterim; eksik-yanlış bilgileri gidermek için	107	60.11
İsterdim, bilgilerimi paylaşmak için.	61	31.61	İstemem; yeterli değilim	20	11.24
İsterdim, kendimi ifade etmek için.	17	8.81	İstemem; daha resmi bir yerde yazarım.	1	0.56
İstemezdim, bilgilerim yeterli değil.	48	24.87	İstemem; gerek duymuyorum.	47	26.40
İstemezdim, gerek yok.	47	24.35	İsterim ama yetkim yoktur.	2	1.12
İstemezdim, rahat olamam.	2	1.04	İsterim; kendimi ifade etmek için	1	0.56
TOPLAM	193	100.00	TOPLAM	178	100.00
Vikipedi'deki geçmiş bilgisini görebileceğinizi biliyor musunuz?			Vikipedi maddelerini yazarken uyulması gereken kurallar nelerdir? (Tahminleriniz)		
Biliyorum ve bakıyorum	22	10.19	Nesnel olmalı	47	21.56
Biliyorum ama bakmıyorum	32	14.81	Kaynakça olmalı	59	27.06
Bilmiyorum	162	75.00	Yazım-noktalama kurallarına dikkat	53	24.31
TOPLAM	216	100.00	Siyasi-ırkçı-cinsiyetçi olmamalı	5	2.29
			Doğru bilgiler verilmeli	15	6.88
			Tutarlı bilgiler verilmeli	7	3.21
			Belirli bir üslupla yazılmalı	14	6.42
			Argo kullanmamalı	10	4.59
			Evrensel nitelikte bilgiler olmalı	4	1.83
			Hangi konularda madde yazılacağına dair kurallar olmalı	2	0.92
			Sayfa düzenine dair (başlıklar, alt başlıklar..vb.) kurallar olmalı	4	1.83
			Yazılanlar profesyonel yazarların ya da kontrol ekibinin denetiminden geçmeli	10	4.59
			TOPLAM	218	100.00

Ev ödevlerinde Vikipedi kullanımına dair bulgular

Katılımcıların büyük kısmı Vikipedi’den ev ödevlerinde faydalandıkların dile getirmişlerdir. Vikipedi’yi ödevlerinde “eskiden kullanıyordum, şimdi değil” şeklinde cevaplayan bazı öğrenciler de vardır. Vikipedi’yi ödevlerde kullanma davranışının üniversite yıllarından önce başladığı, pek çok öğrencinin bunun üniversitede de sürdürürken bazılarının Vikipedi’yi üniversitede verilen ev ödevlerini yapmak için uygun bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Ödevlerinde Vikipedi’den faydalananlara ödevlerinin hangi kısmında faydalandıkları sorulduğunda büyük bir kısmı “ilk aşamasında” şeklinde cevap vermiştir. Öğrenciler, literatürdeki başka çalışmalarda da belirtildiği gibi, ödevde başlama güçlüğünü aşmak üzere Vikipedi’den faydalıyor gibi gözükmektedirler.

Vikipedi’yi ödevlerinde kullanmayan öğrencilere bunun nedeni sorulduğunda, en çok verilen cevap “bilimsel bir kaynak olmadığından/yazarları anonim olduğundan” olmuştur. Öyle görülüyor ki öğrencilerin Vikipedi kullanma(ma) kararını etkileyen, maddelerin içeriği değil; maddeleri üretenlerin itibarıdır.

Ödevlerinde Vikipedi’den faydalanmalarına öğretim üyelerinin nasıl baktığı sorulduğunda ise, cevaplayanların yarısı “olumsuz” derken diğerleri “olumsuz değil”, “karışmıyorlar”, “olumlu” ve “bilmiyorum” gibi cevaplar vermiştir. Öğretim üyelerinin ödevlerde Vikipedi’den yararlanılmasına olumsuz baktığını söyleyen öğrencilere bunun nedeni sorulmuş ve “güvenilir olmadığı için”, “bilgiye zahmetsizce ulaşıldığı için” ve “yüzeysel bilgi verdiği için” şeklinde cevaplar gelmiştir. Bazıları ise ödevlerde Vikipedi kullanılmasına öğretim üyelerinin tamamen karşı olmadığını, ancak belirli koşullarda -tek kaynak olarak Vikipedi kullanılırsa ya da bilgiler Vikipedi’den aynen kopyalanırsa- olumsuz yaklaştıklarını söylemiştir. Öğretim üyelerinin öğrenciler Vikipedi dışındaki bir kaynağı tek kaynak olarak kullandıklarında ya da başka bir kaynaktaki bilgiyi de aynen kopyaladıklarında buna itiraz etmeleri bekleneğinden, öğrencilerin cevaplarından öğretim üyelerini çoğunlukla ödevlerde spesifik olarak Vikipedi’nin kullanımına yönelik bir itirazları olmadığı sonucu çıkartılabilir. Ev ödevlerinde Vikipedi kullanımıyla ilgili tüm sorulara verilen yanıtların özeti Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Vikipedi’yi ev ödevlerinde kullanma deneyimleri

	Fr	%		Fr	%
Vikipedi’yi ne için kullanıyorsunuz?			Ödevlerde Vikipedi’den yararlanılmasına öğretim üyelerinin yaklaşımı		
Ödevlerim için	116	54.46	Olumlu	21	12.35
Popüler kültür	37	17.37	Olumsuz	85	50.00
Kelime arama	13	6.10	Olumsuz değil	22	12.94
Hobilerim/meraklarım/ ihtiyaçlarım/Diğer	47	22.07	Karışmıyorlar	24	14.12
TOPLAM	213	100.00	Bilmiyorum	18	10.59
			TOPLAM	170	100.00
Vikipedi’yi ödevlerinde kullanmayanlar, neden kullanmıyor?			Eğer öğretim üyeleri ödevlerde Vikipedi’den yararlanılmasına olumsuz yaklaşıyorsa neden?		
Bilimsel kaynak olmadığından/yazarları anonim olduğundan	11	44.00	Vikipedi’de kaynak belirtilmediği için	3	4.10
Her an değiştirilebilen bir kaynak olduğundan	2	8.00	Vikipedi tek kaynak olarak kullanılmadığı sürece sorun yok.	19	26.02
Vikipedi’nin olumsuz bir imajı olduğundan	8	32.00	Vikipedi’den bilgiler aynen kopyalanmadığı sürece sorun yok.	13	17.81
Gerek duymadığımdan	4	16.00	Güvenilir olmadığı için	25	34.25
TOPLAM	25	100.00	Bilgiye zahmetsizce ulaşıldığı için	10	13.70
			Yüzeysel bilgi verdiği için	3	4.10
			TOPLAM	73	100.00
Vikipedi’yi ödevlerinde kullananlar, ödevin hangi aşamasında kullanıyor?					
İlk aşamada	108	72.97			
Ayrıntı bilgi elde etmek için	10	6.76			
Bilmediğim noktalarda	13	8.78			
Son aşamada, kontrol amaçlı	3	2.03			
Her aşamasında	14	9.46			
TOPLAM	148	100.00			

Tartışma

29 Nisan 2017 tarihinden itibaren Türkiye’den Vikipedi’ye erişim BTK tarafından engellendi. Bu çalışma, söz konusu engelleme öncesinde Türkiye’deki öğrencilerin Vikipedi kullanım sıklığı ve kullanım davranışları hakkında bilgi vermektedir. Bulgulardan anlaşıldığı üzere, üniversite

öğrencilerinin yarısından fazlası Vikipedi’yi ilkökul yıllarından beri tanımaktadır ve engelleme kararı öncesi dönemde Vikipedi’yi düzenli olarak, sıklıkla –bazısı her gün– kullanmaktaydılar. Öğrencilerin çoğunun Vikipedi’ye nasıl eriştikleri sorusuna “Google arama motoru üzerinden” şeklinde cevap vermesinden anlaşıldığı üzere, Vikipedi’nin çok sık başvurulan bir kaynak olmasında Google arama motoru üzerinden yapılan aramalarda üst sıralarda çıkmasının rolü büyüktür. Engellenme tarihinden beri kullanıcılar Google arama motorunda arama yaptıklarında ilgili Vikipedi maddesi yine üst sıralarda çıkmaktadır fakat kullanıcılar bağlantıya tıkladıklarında –eğer BTK’nın getirdiği engeli aşmak için bir araç kullanmıyorlarsa– sayfaya erişim sağlayamamaktadırlar.

Öğrencilerin Vikipedi maddelerinin niteliği hakkındaki görüşlerine dair sorulara verdikleri yanıtlardan, öğrencilerin Vikipedi’yi sadece İnternet’te ilk ulaştıkları kaynak olduğu için değil, oradaki bilgileri çoğunlukla güvenilir, anlaşılır, nesnel olarak değerlendirdikleri için kullandıkları anlaşılmaktadır. Vikipedi’deki bilgilerin güvenilir olduğu yargısına nasıl sahip oldukları sorgulandığında ise çoğunlukla Vikipedi’deki bilgilerle başka ansiklopedilerdeki bilgilerle karşılaştırdıkları ya da Vikipedi’nin prestijinin ne düzeyde olduğuna göre karar verdikleri ya da hislerine güvendikleri anlaşılmaktadır. “Öğrencilerin, diğer ansiklopedilere kıyasla Vikipedi’nin prestijinin daha yüksek olduğuna nasıl karar verdiklerini ve “hislerine güvendiklerine söylerken “his” kelimesiyle neyi ifade etmeye çalıştıklarını bu çalışmadan açıkça öğrenemiyoruz. Ancak “hislerine güvenmek” derken öğrencilerin Vikipedi’nin tanınırlığına ve onun hakkında çevrelerinden duydukları sayesinde edindikleri genel izlenime göre karar verdiklerini anlatmak istedikleri yorumunu yapabiliriz. Vikipedi’nin “prestijli” olarak algılanmasında arama motorlarında arama yapınca en üstte çıkan, adı çok bilinen, tanınırlığı yüksek bir kaynak olmasının etkili olduğu tahmininde bulunabiliriz. Bu çalışma sonrasında ortaya çıkan BTK’nın engelleme kararının Vikipedi’nin prestijine gölge düşürmüş olması muhtemeldir. Çalışmaya katılan öğrencilerden sayıca az bir kısmı referans verilen kaynakların niteliğine, bilgilerin tarafsızca sunulup sunulmadığına, sıklıkla güncelleniyor olup olmayışına göre Vikipedi’nin güvenilir olduğuna karar verdiklerini belirtmiştir ki, güvenilirlik değerlendirmesinin en azından bazı öğrenciler tarafından bu kriterlere göre yapıldığını duymak sevindiricidir.

Vikipedi’yi güvenilir bulmadıklarını bildiren katılımcılara bunun nedeni sorulduğunda, yazarlarının anonim olması en sıklıkla verilen cevap olmuştur. Gençlerin, kim oldukları bilinmeyen yazarlarca oluşturulan ansiklopedi içeriğine güven duymuyor olmaları, bir bilgiye duyulan güven üzerinde

kaynak inanırılığının etkisine dair sosyal psikoloji literatüründeki önceki bulgularla (Hovland ve Weiss, 1951) tutarlı gözükmektedir. Bulgulardan, katılımcıların Vikipedi'yi güven duymalarını etkileyen bir başka unsur kesin, net, tartışmaya açık olmayan bilgiler sunması olduğu anlaşılmaktadır. Hakkında Vikipedi maddesi hazırlanan çeşitli konuların kaçınılmaz olarak tartışmaya açık olduğu, bazı bilgilerin doğası gereği kesin doğru ya da kesin yanlış olamayacağı düşünülduğünde, öğrencilerin “kesin, net, tartışmaya açık olmayan” bilgiler sunulmadığında Vikipedi'yi güvenilir bulmayı olumsuz bir durumdur. Yansızlık ilkesinin bir gereği olarak Vikipedi’de bazı bilgiler sunulurken bu bilgilerin tartışmalı olduğu, doğruluğu hakkında farklı görüşlerin mevcut olduğu belirtilir ya da belirtilmesi gereklidir. Öğrencilerin “bu kesin olarak böyledir” ifadesini gördüklerinde bilgiyi güvenilir olarak algılayıp “bir görüşe göre böyle, bir başka görüşe ise şöyledir” biçimindeki açıklamaları görünce güvenilirlikle ilgili bir kaygı taşımaları hatalı bir değerlendirme şeklidir. Bu nedenle söz konusu araştırma bulgusu, bilginin güvenilirliğini değerlendirme konusunda öğrencilerin güçlendirilmesi gereken bir noktaya işaret etmektedir.

Araştırmanın şaşırtıcı olmayan bir sonucu, öğrencilerin Vikipedi’ye en çok ev ödevleri için kullanmalarınıdır. Öğrenciler ödevlerin en çok başlangıç aşamasında Vikipedi kullanmaktadır. Bu, Vikipedi’nin temel amacıyla uyumludur. Tıpkı geleneksel ansiklopediler gibi Vikipedi de kişilerin bir konuda araştırmaya başlarken başlangıç noktası olarak kullanmalarına yönelik bir kaynaktır. Öğrenciler onu tek kaynak ya da tartışmasız doğruları veren bir kaynak olarak görmedikleri sürece, oradaki bilgileri yalnızca bir başlangıç noktası olarak aldıkları sürece Vikipedi öğrencilerin ödevleri için değerli bir araç olabilir. Araştırma bulgularına göre öğretim üyeleri çoğunlukla öğrencilerin Vikipedi’yi kullanmasına karşıdır. Ancak daha derinlemesine bir inceleme, öğretim üyelerinin ev-ödevlerinin başlangıç aşamasında Vikipedi’den faydalanılmasına karşı olmadıklarını ortaya koyabilir. Öğretim üyeleri, Vikipedi’den ulaşılan içeriğin sorgulanmadan kabul edilmesine, kopyalanmasına ve akademik nitelikteki başka kaynaklara ulaşmayı hiç denemeyip Vikipedi içeriğinin yeterli kabul edilmesine itiraz ediyor olabilirler. Aslında çağımıza yakışır bir tartışma öğrencilerin ödevlerde Vikipedi’den faydalanmasının doğru olup olmadığı değil, öğretim üyelerinin Vikipedi’den derslerde bir eğitim aracı olarak nasıl faydalanabileceğidir.

Bu çalışmanın katılımcılarının öğrencisi oldukları bölümler geniş bir çeşitlilik gösterse de, öğrencilerin bölümlerinin Vikipedi kullanımına etkisi ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Öte yandan, öğrencilerin ev ödevlerinin nitelikleri

eğitim aldıkları bölümlere göre değişebilir ve bu durum öğrencilerin Vikipedi kullanımını etkileyebilir. Nitekim bu çalışma kapsamında mimarlık bölümü öğrencisi olan bir katılımcı Vikipedi’yi ev ödevlerinde kullanmama sebebini açıklarken, bölümlerinde Vikipedi kullanımını gerektirecek ev ödevlerinin olmadığını belirtmiştir. Öte yandan bir tıp fakültesi öğrencisi ise, derslerinde ve ev ödevlerinde bilmediği tıp terimlerini araştırırken Vikipedi kullandığını belirtmiştir. Bu örnekler, öğrencilerin ev ödevleri için Vikipedi’yi nasıl ve ne miktarda kullandıklarının eğitim aldıkları bölüme göre değişebileceğini göstermektedir. İleriki çalışmalarda, farklı bölümlerin öğrencilerinin Vikipedi kullanımları birbiriyle karşılaştırılarak incelenebilir.

Benzer şekilde, yine bu çalışma kapsamında Türkiye’nin çeşitli illerindeki üniversitelerin öğrencilerine ulaşılarak veri toplansa da, katılımcıların çoğunluğu Uludağ Üniversitesi’ndendir. İleriki çalışmalarda, daha çok sayıda üniversitenin öğrencilerinden sistematik şekilde veri toplanarak, üniversiteler arası karşılaştırmalar yapılabilir. Özellikle, İngilizce eğitim veren üniversitelerin öğrencilerine ulaşılarak, bu öğrencilerin ev ödevlerinde Vikipedi’nin İngilizce ve Türkçe sürümlerinin her birine sıklıkta kullandıkları ayrı ayrı sorulabilir. Bu çalışmada, “Vikipedi’de arayıp ulaşamadığımız madde oldu mu?” sorusuna sıklıkla verilen cevaplardan birinin “İngilizce Vikipedi’de arayıp ulaşamadığım madde pek yok ama Türkçe’de var” şeklinde olması, öğrencilerin Vikipedi ile ilgili tutum ve algılarının hangi dil sürümünü kullandıklarına göre değişebildiğine ve Vikipedi’nin birden fazla dil sürümünden faydalanan öğrencilerin Türkçe Vikipedi hakkındaki değerlendirmelerini kullandıkları diğer sürüm(ler)le karşılaştırarak yaptıklarına işaret etmektedir. Bu çalışmada öğrencilere Vikipedi’nin işleyişine yönelik bilgilerine ve bu bilgilere duydukları güvene dair, Vikipedi’yi ev ödevlerinde nasıl kullandıklarına dair ve Vikipedi’ye katkıda bulunma istekliliklerine dair sorular sorulmuştur. Ancak bu üç tür soruya verilen cevaplar birbirleriyle ilişkilendirilmeye çalışılmamıştır. Acaba öğrencilerin Vikipedi hakkındaki bilgileri ve tutumları, Vikipedi kullanma davranışlarını ve Vikipedi yazarlığında dair istekliliklerini nasıl etkilemektedir? İleriki çalışmalarda bu sorunun cevaplanmaya çalışılması, Vikipedi kullanımının doğasının anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Bu çalışmanın kapsamına alınmayan bir başka değerli çalışma konusu ise, eğitimcilerin Vikipedi’yi bir eğitim aracı olarak kullanımlarıdır. Günümüzde çeşitli üniversitelerde öğrencilere Vikipedi maddesi hazırlama ödevi verilerek hem ödevleri gereği bir araya getirdikleri bilgileri başka insanlarla paylaşma fırsatı tanınıyor, hem de öğrenciler dijital çağın popüler bir aracı olan

Vikipedi'nin işleyişini daha iyi öğrenmiş oluyorlar (Wikipedia Education Program, 2017). Vikipedi için madde hazırlama ödevi yapmak yoluyla öğrenciler İnternet'te sunulan bilgileri tüketen konumundan üreten/paylaşan konumuna geçebiliyor ve ödev yapmaktan tatmin bulabiliyorlar. Öğrendikleri şeyleri bu şekilde paylaşarak bilgiye açık erişim hareketinin bir parçası olabiliyorlar. Bu çalışmada maalesef öğrencilerin çoğunluğunun Vikipedi için madde yazmak ve düzeltmek yapmak konusundaki isteksiz olduğu görülmüştür. Bazıları bunun sebebinin kendilerini yetersiz görmeleri olarak açıklamıştır. Günümüzde gençlerin dijital bilgi ortamlarının yetkin ve aktif birer katılımcısı olarak yetişmeye, dijital bilgiyi bilinçli biçimde nasıl tüketeceklerini de, o bilgi ortamına nasıl katkı sağlayacaklarını da öğrenmeye ihtiyaçları vardır ve bunu başarmaları için onlara yol gösterilmesi ve yöreklendirilmeleri gerekir. Çalışmamızda “Vikipedi’ye yazmak ya da oradaki bilgilerde düzeltmeler yapmak ister misiniz?” sorusuna “istemem, çünkü yeterli değilim” karşılığını vermiş olan gençlerin yeterlilik hislerini ve açık bilgi paylaşımına katılım arzusunu yükseltmek için neler yapılabilir? Asıl tartışılması gereken, bu sorunun cevabı olmalıdır –Vikipedi’nin eğitimde ya da genel olarak hayatımızda yasaklanıp yasaklanmaması değil. Günümüzde, çağdaş ülkelerin eğitim kurumlarında Vikipedi gibi yeni dijital teknolojilerinin öğretilmemesi “sorumsuzluk” olarak nitelendiriliyor (Parry, 2008). Uzmanlar, eğitimcileri derslerinde Vikipedi’yi gençlere eleştirel okuma yapmayı öğretmek için bir araç olarak kullanmaya teşvik ediyor (Maehre, 2011). Dijital teknolojilerin eğitimde kullanımına yönelik tüm bu gelişmelere yetişebilmemiz için bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının engellenmediği bir İnternet ortamının ülkemiz için de sağlanması şarttır.

KAYNAKÇA

Alexa İnternet Inc. 11 Temmuz 2017 tarihinde <http://www.alex.com/siteinfo/wikipedia.org> adresinden erişildi.

Agosto, D. E. (2002). Bounded rationality and satisficing in young people’s web-based decision making. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53(1), 16-27.

Baran, B. ve Ata, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlık öz-yeterlilik algısının karar ağacı analizi ile incelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 137-160.

- Cunningham, W. (2005). Correspondence on the Etymology of Wiki [online] Retrieved July, 10, 2017 from [http:// c2. com/doc/etymology.html](http://c2.com/doc/etymology.html).
- Eijkman, H. (2010). Academics and Wikipedia: Reframing Web 2.0+ as a disruptor of traditional academic power-knowledge arrangements. *Campus-Wide Information Systems*, 27 (3), 173-185.
- Giles, J. (2005). Internet encyclopedias go head to head. *Nature*, 438(7070), 900-901.
- Head, A. J. & Eisenberg, M.B. (2010). How today's college students use Wikipedia for course related research? *First Monday*, 15(3) 10 Temmuz 2017 tarihinde <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2830/2476> adresinden erişildi.
- Hirsh, S. G. (1999). Children's relevance criteria and information seeking on electronic resources. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 50 (14), 1265-1283.
- Huang, J., Shi, S., Chen, Y. & Chow, W. S. (2010). How do students trust Wikipedia? An examination across genders, *Information Technology & People*, 29(4), 750-773.
- Hovland, C. I., & Weiss, W. (1951). The influence of source credibility on communication effectiveness. *Public Opinion Quarterly*, 15, 635-650.
- Jenkins, H. (2007). What Wikipedia can teach us about the new media literacies (Part One), 10 Temmuz 2017 tarihinde http://henryjenkins.org/2007/06/what_wikipedia_can_teach_usab.html adresinden erişildi.
- Kittur, A., Suh, B. & Chi, E.H. (2008). Can you ever trust a wiki?: Impacting perceived trustworthiness in Wikipedia, In *Proceedings of the ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work*, (pp 477-480), ACM.
- Knight, C. ve Pryke, S. (2012). Wikipedia and university: a case study. *Teaching in Higher Education*, 17(69), 649-659.
- Lim, S. (2009). How and why do college students use Wikipedia? *Journal of the American Society for Information and Technology*, 60(11), 2189-2202.

- Maehre, J. (2009). What it means to ban Wikipedia: An exploration of the pedagogical principles at stake. *College Teaching*, 57(4), 229-236.
- Palfrey, J. ve Gasser, U. (2008). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York, Basic Books.
- Parry, D. (2008). Wikipedia and the new curriculum.digital literacy is knowing how we store what we know. *Science Progress* 10 Temmuz 2017 tarihinde <https://scienceprogress.org/2008/02/wikipedia-and-the-new-curriculum/> adresinden erişildi.
- Raine, L. B. ve Tancer, B. (2007). Wikipedia users. PEW Internet and American Life Project. http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Wikipedia07.pdf
- Schweitzer, N. J. (2008). Wikipedia and psychology: Coverage of concepts and its use by undergraduate students. *Teaching of Psychology*, 35, 81-85.
- Turkish Wikipedia. (2017). *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. 11 Temmuz 2017 tarihinde url://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=T%C3%BCrk%C3%A7e_Vikipedi&oldid=18610803 adresinden erişildi.
- Wikipedia Education Program, 11 Temmuz 2017 tarihinde http://diversifyingecon.org/index.php/Wikipedia_Education_Program adresinden erişildi.